

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1958**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1958

Redaktion:

GÖSTA BERG · BENGT BENGTTSSON

Redaktör: Bengt Bengtsson

Omslagsbilden återger ett stycke sidenbrokad, vävd senast 1765 av Abraham Ekstedt. Materialet är silke från "Mulbärs Plantagen vid Lunds Stad". Nordiska museet, Berchska samlingen. Se Ingegerd Henschens uppsats, sid. 47.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1958

Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr

vertikala, juvelbesatta eller enklare utformade stavar. Den var sannolikt från början avsedd för vardagsbruk men användes länge av äldre damer även till festdräkt.

TEXTILIER FRÅN TIDIGT 1700-TAL

av *Elisabet Stavenow*

År 1713 gifte sig hovfröken Christina Catharina Lewenhaupt vid 39 års ålder med översten för svenska adelsfanan, friherre Otto Wilhelm Staël von Holstein. I hennes utstyrsel ingick damastservetter med det Lewenhauptska vapnet invävt som mittmotiv, krönt med grevlig krona och buret av två lejon. I hörnen stod hennes spegelmonogram under — märkvärdigt nog — en adlig och ej en grevlig krona. Runt om löper en ornamental bård, som på sidornas mitt avbrytes av troféknippen. Av dessa servetter har tre stycken under året skänkts till Nordiska museet av fröken Nora Staël von Holstein, Stockholm. Var servetterna är tillverkade kan man inte med visshet säga. Troligen är de beställda i Sachsen, som var känt för sin damasttillverkning. Liknande servetter med piperska vapnet och riksvapnet finns tidigare i museets ägo.

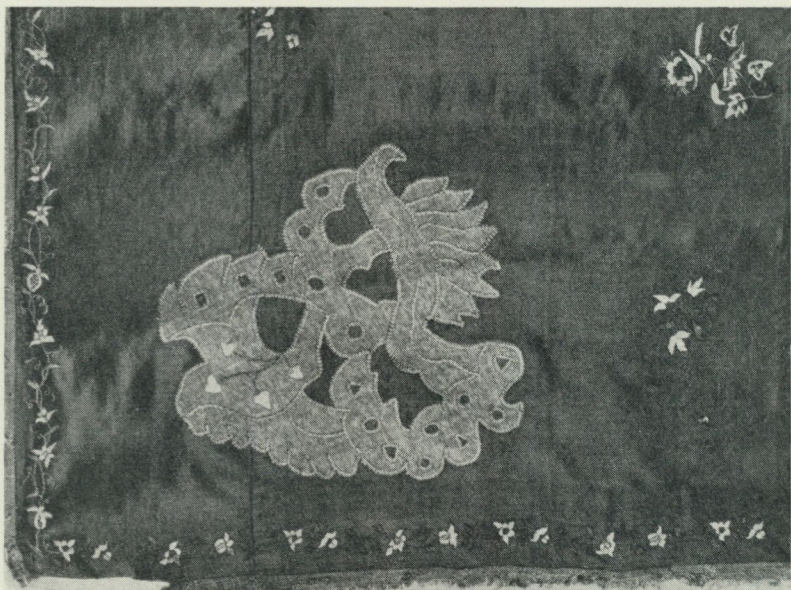
Christina Catharina Lewenhaupt dog i barnsäng redan efter ett och ett halvt års äktenskap, men hennes linne förblev givetvis kvar i hemmet. Otto Wilhelm Staël von Holstein gifte om sig 1716 med Elisabeth Stuart. När hon övertog de lewenhauptska servetterna tycks hon ha haft ett behov att märka in dem som sin egen tillhörighet. Över de tre lejonhuvudena i det lewenhauptska vapnet broderade hon med vitt lingarn sitt eget vapens tre stjärnor. Två av de servetter som Nordiska museet fått mottaga har denna nya märkning, en är däremot i sitt ursprungliga skick. Förutom att servetterna är av en utomordentligt hög kvalitet och utan varje spår av slitning har de genom sin personhistoriska anknytning och klara datering ett särskilt värde.

Ett annat märkligt nyförvärv är en väggbeklädnad från 1700-talets förra del, också den från högadlig miljö. Den kommer från

Servett från år 1713 med ätten Lewenhaupts vapen invävt. Däröver har Stuarts vapen broderats. Gåva av fröken Nora Staël von Holstein.

Idingstads herrgård i Östergötland, som innehades av släkten von Schwerin. På djupröd sidenatlas har man broderat en tunn blomranka och små buketter med silke i grönt, vitt och gult samt applicerat stora barockblommor i blågrått. Stilistiskt sett hör dessa två sorters blomdekor inte till samma tid, och granskar man det stora sidenstycket finner man vissa egendomligheter. Stycket är skarvat på många ställen med alltid raka sömmar. I dessa sömmar finnes spår av de små broderade blomkvistarna insydda.

Väggbeklädnad av röd sidenatlas från 1700-talets förra hälft, med broderier och applikationer. Från Idingstads herrgård i Östergötland.

Dessa har alltså funnits redan innan man klippte sönder tyget och skarvade ihop det på det nuvarande sättet. Samma sak gäller den tunna rankbården. På tyget finns dessutom blombuketter uppritade; på några ställen har broderiet slitits bort eller spräddats upp, på andra har det troligen aldrig varit sytt. Broderiarbetet är utfört av en van hand. Man ser det särskilt på baksidan, där vissa kombinationer av stygn ideligen återkommer. Uppritningen och sömnadssättet tyder på att väggbeklädnaden varit ett ateljéarbete, gissningsvis en importvara, då man inte känner till beställningsateljéer för broderi i Sverige men däremot vet att t. ex. Frankrike exporterade sådana till Sverige.

De applicerade blommorna är av en ljus blågrå ripsvävd silverbrokad av sen 1600-talstyp — en rock av samma slags tyg finns i museets samlingar. — Ett motiv är dock av en vanlig sidenrips i samma färg. De är sydda med läggsöm över ett fler-

trådigt gult silke, som bildar en kraftig konturlinje. Dessa motiv är sydda över skarvar och flera gånger över de små blombuketterna. Men för att få det hela att bilda en enhet har man desutom sytt små blommor på dem med silke i litet kraftigare färger än de äldre broderierna. Med detta silke har man också reparerat och skylt över skarvarna i det gamla broderiet.

Försöker man sig på en datering vill man gärna hänföra silkebroderierna till 1600-talets senare del. Småblommigheten är inte främmande för denna tid, man finner den t. ex. på de holländska damastservetterna med ströblommor. Applikationerna är av sen barock typ, förmodligen från 1720—30-talen, och skarvningen och de nya silkebroderierna bör också vara från denna tid. I kanten finns rester av rosa linnelärft med märken efter fastsättning.

Den tidigare ägaren vet berätta att hennes mor sett väggfältet sitta uppe på Idingstad i sin barndom på 1860-talet. Går man till bouppteckningar efter Idingstads ägare finner man i bouppteckningen efter Mariana Eleonora von Schwerin, född 1720 och död 1779: "Cabinettet: Tapeter av rödt SidenSarce med påsydda blommor och 2:ne små soffor och 3:ne små fönsterbänkar med stoppade dynor och klädsel af samma slags sidentyg..." Det kan knappast vara något annat som åsyftas än just de tapeter, av vilka Nordiska museet nu förvärvat en del.

SKRIN AV FAJANS

av Marshall Lagerquist

Det på nästa sida avbildade fajansskrinet är en under året mottagen vängåva. Framför allt som föremålstyp utgör det ett synnerligen värdefullt komplement till museets samling av Rörstrandsfajanser.

Enligt den under botten befintliga signaturen är skrinet framställt vid Rörstrand den 5 maj 1756, således några år innan Marieberg började sin konkurrerande verksamhet. Den med lätt och tydlig van hand upplagda dekoreringen i blått är utförd